

meghatározását a következő lakóház és a mögötte lévő gyep akadályozta, D-i határa a sűrű vetés miatt nem volt jól behatárolható. A lelőhely Pázmánd K-i szélén, a Bágyom-értől É-ra 300 m-re fekszik, a Birkás-legelőnek nevezett határrésztől közvetlenül Ny-ra.

SOMOGYI KRISZTINA

268. Perbál, Zsidó-földek

(MRT 7. k. 14/3–4 lh.)

(Pest megye) B, Ró

A Pest Megyei Múzeumok Igazgatósága 2007 tavaszán próbaásatást végzett Perbálon, a 09/45 hrsz. alatti területen. Útépítés s közművesítés előtt egy 5 m széles sávot tártunk fel kb. 100 m hosszúságban. Magyarország Régészeti Topográfiája kora bronzkori és római kori telepet jelez a területen.

A feltárás során két különálló település objektumai jelentkeztek. A dombtetőn kora bronzkori gödrök (9 db), egy kemencés ház s egy árok. A patakhoz közelebbi részen pedig 8 római objektum került elő: két téglalap alakú ház s több gödör. A telepet déli oldalon egy mély árok határolja. Észak felé a felszíni leletek alapján folytatódik a patak túlsó partján is, elér a műútig (Perbál–Budajenő) s valószínűleg összeér az út túloldalán található római villagazdasággal (9. lh, Kukorica dombi-dűlő). A felszínen több 2–3. századi római kerámiatöredéket, sigillátákat gyűjtöttünk.

OTTOMÁNYI KATALIN

269. Perkáta határa

(Fejér megye) Ő, B, Á, Kö

2007 szeptemberében terepbejárást végeztünk a 62. sz. főút M8 (Duna-híd) és Székesfehérvár közötti, Perkátát elkerülő szakaszán.

Nyúli-dűlő: A Pistola-pataktól K-re emelkedő nagyobb domb tetején, 60×40 m-es területen, a középkori település szélén a szántás által bolygatott temetőhöz tartozó embercsontokat (állkapocs, karcsontok, combcsont, csigolya, koponya- és bordatöredékeket) gyűjtöttünk. Az előkerült nagy mennyiségű (nem recens) építési törmelék, kőanyag alapján a lelőhelyen középkori templom, a csontok alapján a templom körüli temető előkerülése várható (3. lh.).

A Pistola-pataktól K-re emelkedő nagyobb domb tetején, 600×460 m-es területen nagyobb mennyiségű középkori kerámiatöredéket gyűjtöttünk. A lelőhely első periódusa, az itt előkerült kavicsos soványítású, feketére égett, egyenesen levágott, kihajló peremű, nyakán bekarcolt, horizontálisan körbefutó, párhuzamos vonalakkal díszített fazék töredéke, a belső füles bográcstöredék, a vörösré, illetve barnára égett, hullámvonalak-díszes oldaltöredékek és a karakterisztikus „vörös kerámia” alapján a kora Árpád-korra keltezhető. A nyakán széles, mély, párhuzamosan, egymástól távol futó („csigavonalas”) hornyolásokkal díszített, karakterisztikus

„fehér kerámia” a késő középkorig (14–15. sz.) keltezi a települést (4. lh.).

A Pistola-pataktól K-re emelkedő nagyobb domb tetején, illetve oldalában, 600×400 m-es területen késő bronzkori és középkori kerámiatöredékeket gyűjtöttünk. Ez utóbbi kapcsolatban lehet az ugyanezen dűlőben azonosított középkori templomos faluval (5. lh.).

Selymes-dűlő, homokbánya: A Pistola-patak Ny-i partján, az egykori homokbánya mellett, egy lankás domboldalon, közepesen jó megfigyelési körülmények között kisebb mennyiségű őskori kerámiatöredéket gyűjtöttünk (1. lh.). Ugyanott a földút közelében, jó megfigyelési körülmények között kisebb mennyiségű bronzkori kerámiatöredéket gyűjtöttünk (2. lh.).

Munkatársak: Stibrányi Máté régész, Hetesi Szilvia régésztechnikus.

REMÉNYI LÁSZLÓ

270. Pécs, Aradi vértanúk útja

(Baranya megye) Kö

2007 októberében régészeti megfigyelést végeztem közműárok földmunkáinál, ennek során a pécsi Püspökvár É-i falán kívül, arra merőleges irányban futó, 3 db 110–140 cm széles, jól megalapozott, egymástól szabályos távolságra levő középkori, homokos-meszes kötőanyagú falmaradványt találtunk (2–4. sz. falak) az egykori vizesárok vonalában. A falak közti mecseki hordalékból álló betöltés mesterséges volt, vizes, mocsaras üledékréteg nem jelent meg ott, vagyis a vizesárok nyomvonala kikerülte őket. A falak biztosan nem a vizesárok felett az újkorban épült Petrezselyem utca egykori házaihoz, hanem vagy a Püspökvár É-i előterében levő *contra scarpa* várárokba futó támpilléreihez tartoznak, vagy egy még a vizesároknál és a várfalnál is korábbi Árpád-kori épület maradványai. A falak körül talált recens leletanyag a vizesárkok újkori betöltésének maradványaként nem függött össze a falak építési korával. A megismert É–D irányú falrészletek sem a Haüy-féle térképen, sem pedig a 20. század második felében e térségben folytatott régészeti kutatások összesítő térképén nem szerepeltek.

Az ismeretlen hosszúságú falak a mai Aradi vértanúk útja alatt húzódnak. Az alattuk levő egykori vizesárok nedves betöltése és a felettük levő utak eddig kárt nem tettek bennük. Ugyanakkor az 1997 előtt kiépített vízvezeték nyomvonala valószínűleg átvágta azokat.

GÁBOR OLIVÉR

271. Pécs, Jakab-hegy, pálos kolostorrom

(Baranya megye) LT, Á, Kk

2006–2007-ben a pálos kolostor romjainak állagmegóvási munkálatai folytak, amelynek régészeti felügyeletét láttam el. E munkák lehetőséget teremtettek néhány régészeti megfigyelésre, illetve egy ponton szükségessé

tették egy kisebb régészeti szonda nyitását. (Az illusztrációt lásd a 259. oldalon!)

A rom kitakarítása során nagy mennyiségű barokk kori kőfaragványt tudtunk összegyűjteni. Ezek részben ablakok, részben ajtók durvamészkből faragott egyszerű szalagkeretei. Jelentős kőfaragvány még egy középkori, nagyméretű, mészkőből faragott konzol, amely a kolostortól DK-re, még a belső kerítésen belül, a bozótirtás során került elő. A konzolt a megtalálási helyén hagytuk, a barokk faragványokat pedig ideiglenesen a kerengőudvar közepére hordtuk be.

A konzerválási terv szerint a templom belsejében a barokk járószint magasságáig felfalazásra kerültek a Kárpáti Gábor által 1976–1983 között feltárt, majd nagyrészt visszatemetett Árpád-kori templom apszisának, Ny-i homlokzatának és karzatpilléreinek falai. Ehhez 2006-ban kitakarítottuk a falakat. Az Árpád-kori épület hajójának oldalfalai a későbbi templomba befoglalva ma is állnak, az É-i falon foltokban néhol még meszelt vakolata is megmaradt. Félköríves apszisát és Ny-i homlokzati falát, valamint Ny-i karzatának támpilléreit azonban lebontották, ezek csak a gótikus templom padlószintje alatt maradtak meg. A földmunka során bolygatatlan szinteket már nem tudtunk megfogni, kizárólag az 1980-as években idekerült, részben homokból, részben az itt kiásott és visszatöltött földből álló feltöltést termeltük ki. Ez utóbbi földben több 18. századi kerámiatöredéket, köztük fűzőld mázas, vörös anyagú kályhaszem-darabokat találtunk.

A kitisztított apszisnál megfigyelhettük, hogy az a korai templom fennálló oldalfalaival kötésben van. A gótikus építkezések során elsőször a még fennálló apszis mellé falazták a gótikus szentély oldalfalait, majd a félköríves apszist lebontva a falcsatlakozásokat levésték. Az É-i falon később a gótikus és a román kori fal csatlakozási vonalában gerendafészkeket alakítottak ki. Az Árpád-kori templom Ny-i fala több helyen sérült. Déli vége közelében K-i felét egy beásás, feltehetően egy sír bolygatta meg. E bolygatástól északabbra egy lépcsőszerűen kialakított belebontást figyeltünk meg. Ezt már Kárpáti Gábor is feltárta, és a lépcső alján betongerendákkal erősítette meg a falat. E lépcsősor talán egy barokk kori kriptalejázat maradványa lehet. Az Árpád-kori templom Ny-i falának mindkét oldalfalcsatlakozási pontja a felmenő részeiben elpusztult, ugyanis ezek fölé került a barokk templom É-i és D-i kapuja, a falsarkok alapozását azonban ki tudtuk tisztítani. Az É-i falban, az Árpád-kori templomtól Ny-ra megfigyelhető egy a barokk falazatnál korábbi falszakasz. Ennek habarcsa eltér a gótikus szentélyétől, azzal valószínűleg nem egykorú. E falszakasz délre forduló része alkotja a templom jelenlegi Ny-i falát. Az ÉNy-i belső falsarokban fennmaradt e második periódusú középkori fal eredeti meszelt vakolatának kisebb foltja. E középkori fal É-i szakasza erősen kidőlt É felé, barokk kori magasztásakor ezért ferde belső falsíkját téglákkal, cserepekkel köpenyezték.

Az Árpád-kori templom Ny-i fala előtt kitisztítottuk a két karzatpillér törtkőből falazott, négyzetes alapozását. Az északi épében, a déli erősen megcsonkítva maradt csak fenn.

2007 márciusában megkerestük az 1976–1983 között betemetett kolostori kút maradványait a kerengőudvar DNY-i sarkában. Az 1 m mélységig kitisztított kút szárazan rakott kőfalazatának ebben a szintben csak a déli fele maradt meg. Ebből egy nem egészen 1 m-es átmérőjű kútra lehetett következtetni. A kút modern anyagot tartalmazó betöltéséből egy profilált, mázatlan, finoman iszapolt, vörös anyagú kályhacsempe-töredék, feltehetően barokk kori kályha párkánydísze került elő.

Ezzel egy időben elvégeztük a kolostor Ny-i szárnyában lévő két cella közös kályhapadkájának kitisztítását is. A kályhapadkák és fűtőnyílásaik 1983-ban még épségben álltak, azóta azonban a látogatók falait nagyrészt elpusztították. A fűtőkamra ajtajának hiányzó küszöbköve helyén egy finoman iszapolt, vörös anyagú kályhacsempe dongás háttöredékét és egy hasonló anyagú, fűzőld mázas, koncentrikusan behúzott mély hornyokkal díszített kályhaszemtöredéket találtunk. Ezek feltehetően a barokk kályhákból származnak.

2007 márciusában a kolostor déli falának K-i végénél, a falsaroktól 2 m-re Ny felé 1 m széles, 1,5 m hosszú, a falra merőleges szondát nyitottunk. Az ásatás célja az volt, hogy a fal túloldalán lévő pince déli oldalfalán jelentkező kihasasodás okát megvizsgáljuk.

A szondában a 2006 decemberében leterített murvás járdaburkolat átvágása után teljesen egységes fekete földréteget vágunk át, amely a 60–65 cm mélyen jelentkező sziklafelszínig tartott. E rétegből igen gazdag leletanyag került felszínre: túlnyomórészt őskori, kelta kerámia, több késő középkori mázatlan cserépedény-töredék, igen kevés újkori mázas edénytöredék. A legjelentősebb lelet: két 15. sz. végére keltezhető kályhacsempe töredéke. A csempék durva, kavicsos soványítású vörös agyagból készültek. Az egyik töredék tál alakú kályhaszemből származó peremdarab, amelyet szemcsés sötét citromsárga máz borít. A másik, nagyobb darab zárt előlapú csempe töredéke címerpajzs részletével, a pajzson kétszer tekeredő, ráncos felületű, domború ábrázolás, feltehetően kígyó részlete látszik, esetleg Garai-címerként azonosítható. A leletek arra vallanak, hogy a sziklafelszín feletti feltöltés a kora újkorban került a helyére. A kolostor K-i szárnya déli végének falát egyértelműen már ebbe a feltöltésbe ásták bele, így e fal nem lehet korábbi a kolostor török kor utáni, valószínűleg 18. századi újjáépítésénél. Ezek szerint a kolostorépülethől valószínűleg csak a K-i szárnyak a gótikus templomszentélyhez csatlakozó É-i része őriz középkori részleteket a szárny közepe táján, az alapfalakban felismerhető falelválás vonaláig. A K-i szárny D-i fele már barokk kori, akárcsak a tőle elváló, nála későbbi D-i és Ny-i szárny, ám ezekhez képest egy korábbi barokk építési fázisban készülhetett.

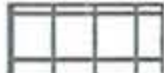

Pécs, Jakabhegy
„Pálos kolostor”

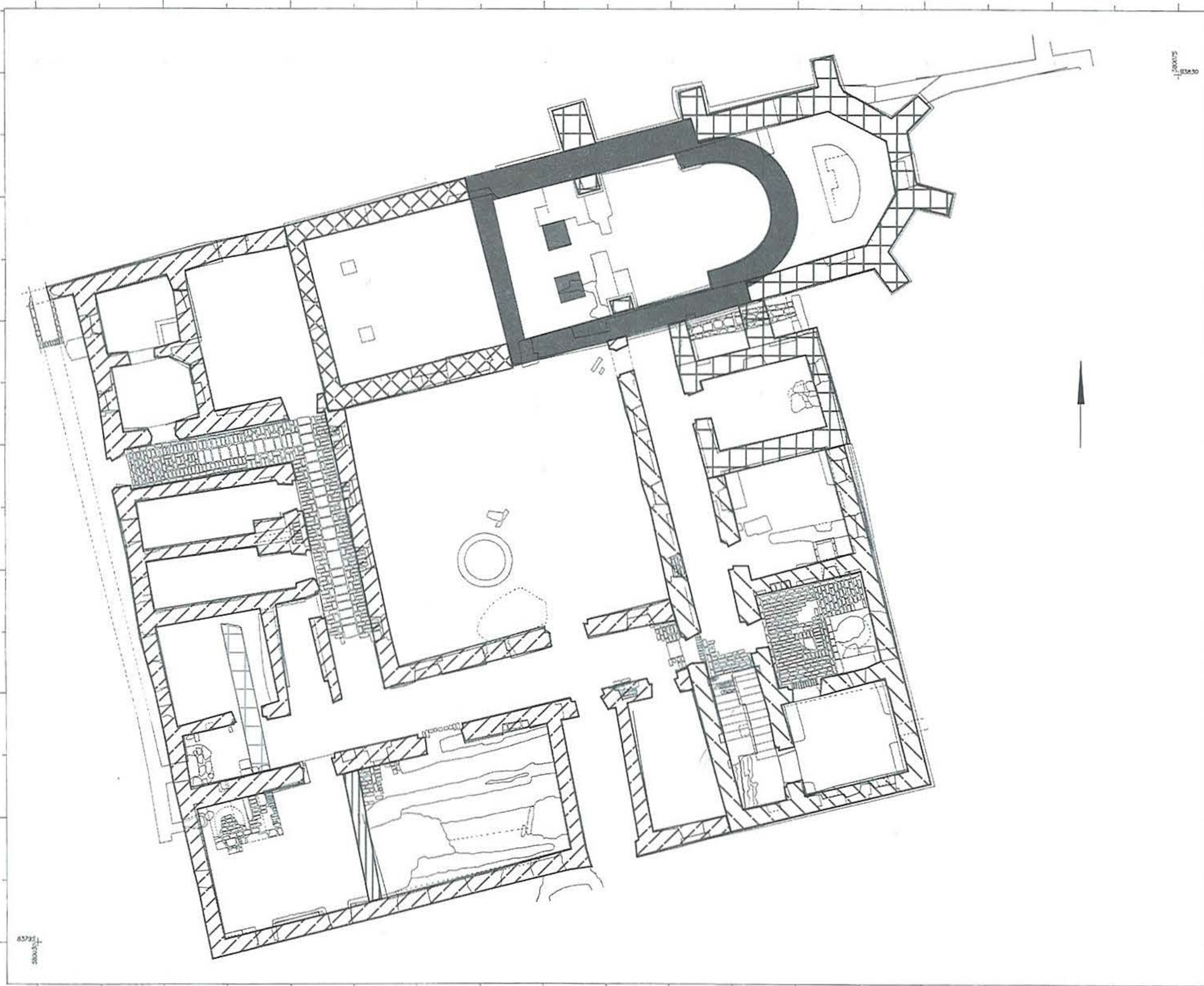
Összesített alaprajz

Készült: Kecskemét, 2004. 08. 02.

Magasság: Balti
Vetület: EOV
M=1:50

- 13. század
- 13-15. század
- 15-16. század
- 18. század
- 18. század
- 18. század

Kutatászondánkkal azt is megállapíthattuk, hogy a jelenlegi felszíntől mindössze 65 cm mélységben már a hegy összefüggő sziklája található, és a déli kolostorfalat közvetlenül erre a sziklára alapozták. Tehát a kolostor pincéje valójában egy sziklába vágott gödör, aminek az oldalait egyszerűen kőfalazattal burkolták. A fal megrokkadását így nem a mögötte lévő föld nyomása okozta, hanem mindössze a fedetlenül álló fal fagykárosodása.

Munkatárs: Vágner Zsolt régész.

BUZÁS GERGELY

272. Pécs, Nagy Jenő utca 24.

(Baranya megye) Kö?

2007. augusztus 24-én leletmentést végeztem a beruházás helyszínén, ahol beltéri akna ásásakor egy emberi koponyát találtak a munkások. Sírfoltot, vagy beásás nyomát nem találtam, mivel közvetlenül a váz felett kezdődött a jelenlegi épület alapozásának szintje. A váz Ny-K irányítású volt, 146 cm mélyen feküdt az épület belső járósíntje alatt, nyújtott testhelyzetben. A váz feltárt részének hossza 101 cm volt, a vállszélesség 36 cm. A kéz szorosan a medencénél volt, ami esetleg szoros lepelre, vagy szűk sírgödörre utalhat. Az alsó állkapocs kissé elcsúszva a helyén volt. A bal kart, a bal lábat és a jobb alsó lábszárat a felette lévő betonpadló miatt feltárni nem tudtam. A bal váll csontjai összekeveredtek, a clavicula 90°-kal elfordult. A gyomor magasságában a csigolyák É felé elmozdultak, a koponya az akna ásásakor betört. Más bolygatás nem látszott. Fogazata jó állapotú, hiánytalan volt. A koponya a jobb vállra dőlt. A hiánytalan fogsor és a koponyavarratok szétesése fiatalemberre utal. Mellékletet nem találtunk, a váz feletti betöltésből másodlagos helyzetben jellegtelen, korongolt kerámiadarabok kerültek elő. A tájolás és a melléklet nélküliség alapján középkori vagy újkori sírra következtethetünk.

A csontokat a Baranya Megyei Múzeumok Igazgatósága Régészeti osztályára szállítottam.

GÁBOR OLIVÉR

273. Pécs, Perczel utca 16.

(Baranya megye) Tő

2007 májusában próbaásatást végeztünk a középkori várfalon belüli védett lelőhelyen. A D felé teraszosan lejtő területet egy hosszanti és egy keresztárok ásásával vizsgáltuk meg. A D-i részen húzott K-Ny irányú és a hosszanti É-D irányú árok D-i részének felszínhez viszonyított mélysége átlagosan 1,5–1,8 m volt, a hosszanti árok É-i végében viszont 2,9 m.

Az árkokban két fekete betöltésű gödröt találtunk. A hosszanti árok D-i végében levő gödörben (1. objektum) datáló leletet nem találtunk. A további kutatás nyomán újkori alkalmi homoknyerő helynek határozhattuk meg, betöltésében újkori cserepek voltak.

A 3. objektum gödre beásásnak induló szintjét nem tudtuk megállapítani, mert a felette levő feltöltés

megzavarta az eredeti rétegeket. Az objektum nagy mélységben, az újkorban itt állt ház alapjai alatt tovább folytatódik. A betöltésben egy vörös jakab-hegyi homokkőből készült lépcsődarabot, állatcsontokat és valószínűleg török kori cseréptöredékeket találtunk.

A 2. objektum (pince) újkori.

Munkatársak: Kikindai András régész, Szijjártó Kálmán régésztechnikus.

GÁBOR OLIVÉR

274. Pilisszentkereszt, Két-bükkfa-nyereg –

Dobogókő

(MRT 7. k. 19/2 lh.)

(Pest megye) Rő?

2006–2007 folyamán a topográfiában rómaiként jelölt út nyomvonalán új terepbejárást végeztünk. A lelőhely Pilisszentkeresztől Dobogókőig felvezető szakaszán jelentős eltéréseket lehetett megfigyelni a mintegy 65 évvel ezelőtti állapothoz képest. Kevés területen látható az út szerkezete, ezeken a részeken szélessége mérhető (kb. 2,5 m), nagyméretű, megmunkált, időtálló andezitből készült, megújítás nem, vagy csak modern (vékony murvaréteg) figyelhető meg rajta. A jó állapotú szakaszon látható a szekerek keréknyoma, mely belekopott a kövekbe. A nyomtáv mindegyik esetben 115–120 cm (kopásnyomok középvonalán mérve). A Dobogókőn feltárt örutorony(?) helye azonosítható, de információt nem szolgáltat rendeltetéséről és koráról. A felvezető út építésének viszont stratégiai és gazdasági jelentősége egyaránt lehetett.

Két-bükkfa-nyereg és Dobogókő között az út nagy része nem volt azonosítható, egy rövid szakaszon viszont sziklába vájt nyomait lehetett megfigyelni. Ezen a szakaszon az alapkőzetbe bemélyülve látható a többi helyen mérttel azonos nyomtáv. A kopásnyom a 10–15 cm mélységet is elérte.

Két-bükkfa-nyereg és Pilisszentkereszt között az út maradványai teljesen eltérő képet mutattak. A legtöbb helyen nem voltak azonosíthatóak az eredeti(?) nyomok, legtöbb esetben a folyamatos használat megújításaival találkozunk. Az építési anyag eredetileg andezit lehetett, a javítások során pedig mészkövet használtak. Az út egyes szakaszokon nagyjából mérhető, esetleg szegélyköveket is lehet találni. Szélessége kb. 2,5–3 m. Szekerek nyomai nem láthatók. Érdekessége a szakasznak, hogy geológiai tájhatárra esik, többnyire a pilisi mészkő az eredeti alapkőzet, és ezért elgondolkodtató, hogy az eredeti(?) utat andezitből, míg a javításokat és megújításokat már – a látható nyomok alapján – mészkőből készítették.

Datáló lelet egyik szakaszon sem került elő, ez megerősíti a további kutatás szükségességét. Az útszakaszok közötti kapcsolat a kormeghatározásban is segítséget nyújthat. A Két-bükkfa-nyereg – Dobogókő és Dobogókő – Pilisszentkereszt szakasz csak a Pilisszentkereszt – Két-bükkfa-nyereggel egyidőben lehetett használatban, míg